

Iwona Rauch

absolwent Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach
i.rauch@wp.pl

Wykonawca testamentu – zagadnienia materialnoprawne, proceduralne i praktyczne

Executor of a Will – Substantive, Procedural and Practical Issues

Abstract: The article is an analysis of substantive, procedural and practical issues concerning the appointment of an executor of a will and his duties. First, the issues related to the appointment of an executor of a will are discussed, including the possibility of restricting the content of a will to the very appointment of an executor, restrictions as to the person of the executor, and the possibility of appointing several executors whose powers overlap. The next part of the article describes problems associated with refusal to act as an executor. This is followed by an analysis of the duties and powers of executors, focusing on questions relating to the administration of an inheritance. It also raises the issue concerning the liability of an executor of a will. The article then discusses the certificates issued to executors. Finally, some practical issues are raised; the problem of overlapping competence of the executor of a will and the attorney, the trustee and the administrator appointed under the provisions of the Family and Guardianship Code, and the executor's possibility of acting against banks.

Keywords: executor, will, administration of inheritance

Słowa kluczowe: wykonawca testamentu, testament, zarząd spadkiem

1. Wprowadzenie

Księga czwarta Kodeksu cywilnego zawiera między innymi regulacje dotyczące wykonawcy testamentu, jego powoływania, uprawnień i obowiązków. Wydaje się, że stosunkowo rzadko testatorzy sięgają po tę instytucję, co więcej – jest ona mało znana w społeczeństwie i sporadycznie spotykana w praktyce. Niniejszy artykuł ma na celu przybliżenie w szczególności, na czym polega funkcja wykonawcy testamentu, kto może zostać ustanowiony wykonawcą testamentu, jak należy go powołać, jakie są jego uprawnienia i obowiązki, a także omówienie zagadnień proceduralnych zwią-

zanych z jego powoływaniem i funkcjonowaniem oraz zasygnalizowanie występujących problemów praktycznych.

2. Modele instytucji wykonawcy testamentu

Instytucja wykonawcy testamentu znana jest różnym systemom prawnym. Nie wszędzie jednak wykonawca testamentu pełni tę samą funkcję i posiada te same uprawnienia i atrybuty. Dla przykładu, w prawie Quebecu wykonawca testamentu jest likwidatorem spadku – sprawuje krótkotrwałą pieczę nad spadkiem i wydaje go spadkobiercom, w innych systemach prawnych pełni funkcję zarządcy majątkiem spadkowym przez dłuższy okres czasu. Trzecim spotykanym rozwiązaniem, występującym m.in. w prawie niemieckim, jest pozostawienie woli spadkodawcy wyboru, czy skorzysta z pierwszego, czy drugiego modelu¹. Biorąc pod uwagę treść art. 988 kodeksu cywilnego² (dalej: kc.), należy stwierdzić, iż w polskim porządku prawnym zdecydowano się na model wykonawcy – likwidatora testamentu, gdyż do jego obowiązków należy m.in. wydanie spadkobiercom majątku spadkowego, co zostanie dokładniej omówione poniżej.

3. Powołanie wykonawcy testamentu

3.1. Sposób powołania

Zgodnie z przepisem art. 986 kc., ustanowienie wykonawcy testamentu może nastąpić wyłącznie w testamencie³. Spadkodawca musi w sposób wyraźny, osobiście wskazać kto ma zostać wykonawcą⁴, nie może dla przykładu ustanowić pełnomocnictwa do powołania wykonawcy⁵, czy też pozostawić wyboru co do osoby komuś innemu⁶, także jeśli wykonawca miałby zostać wybrany ze sporządzonej przez testatora zamkniętej listy osób⁷. W literaturze dopuszcza się jednakże zastosowanie instytucji podstawienia przy powoływaniu wykonawcy testamentu, co miałyby po-

1 K. Osajda, (w:) K. Osajda (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, C.H. Beck 2013, wersja elektroniczna, <http://sip.legalis.pl/documentview.seam?documentId=mjxw62zogi3damjvgaydanzoobqxalrtgy3damrqheq> (data dostępu: 9.02.2017 r.).

2 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 380 ze zm.).

3 J. Dziwański, Testament notarialny z powołaniem wykonawcy testamentu, „Nowy Przegląd Notarialny” 2000, nr 5-6, s. 60 i n.

4 S. Wójcik, F. Zoll, (w:) B. Kordasiewicz (red.), System Prawa Prywatnego. Tom 10. Prawo spadkowe, Warszawa 2015, s. 496.

5 K. Osajda, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

6 J. Kremis, (w:) E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Warszawa 2016, s. 1804.

7 M. Pazdan, Komentarz do art. 986 kodeksu cywilnego, (w:) K. Pietrzykowski (red.), Kodeks cywilny. T. 2, Komentarz do artykułów 450-1088, Warszawa 2011.

legać na wskazaniu dodatkowej osoby, która miałaby zostać wykonawcą testamentu, gdyby pierwotnie powołany wykonawca nie mógł lub nie chciał nim być⁸. Podobnie, dopuszcza się możliwość powołania wykonawcy testamentu z zastrzeżeniem warunku lub terminu⁹, nie ma bowiem przeciwnego zastrzeżenia w obowiązujących przepisach. Nie ma natomiast znaczenia forma, w jakiej zostanie sporządzony testament. Jeśli byłby to akt notarialny, wówczas notariusz winien zawrzeć w tym akcie imię i nazwisko wykonawcy testamentu, imiona jego rodziców oraz jego miejsce zamieszkania¹⁰.

Kwestią problematyczną jest odpowiedź na pytanie, czy testament może ograniczać się tylko do powołania wykonawcy testamentu. Część autorów twierdzi, iż testament może zawierać jedynie takie postanowienie tylko w wypadku, gdy został już wcześniej sporządzony inny testament, zaś powołany wykonawca ma za zadanie wypełnić wolę spadkodawcy zawartą w tym drugim testamencie¹¹. Podnoszą, iż sama nazwa wskazuje, jaka jest funkcja wykonawcy, niemożliwym jest więc powołanie go przy dziedziczeniu ustawowym, gdyż w braku innych postanowień testamentalnych, powołanie wykonawcy jest prawnie niewiążące i bezskuteczne¹². Inni autorzy jednak wskazują, że jest to twierdzenie niezgodne z treścią art. 988 kc., który stanowi nie o wykonywaniu rozrządzeń testamentowych, ale o zarządzie spadkiem w całości, a także niezgodne z tym, iż polskie prawo nie wskazuje minimalnej treści testamentu, wobec czego dopuszczają ograniczenie testamentu do powołania wykonawcy¹³. Miałby on zarządzać spadkiem i wydać spadek spadkobiercom w częściach wynikających z dziedziczenia ustawowego. Zwolennicy tego poglądu wskazują, iż wynika to również z art. 941 kc., gdyż rozrządzenie majątkiem nie oznacza jedynie podziału majątku, lecz także sposób czy warunki przeprowadzenia tegoż podziału, przez co ograniczenie testamentu do powołania wykonawcy miałyby stanowić właśnie takie rozrządzenie testamentowe¹⁴. Wydaje się, iż chociaż musi to być sytuacja niezwykle rzadka, że testator zdecydowałby się na sporządzenie testamentu ograniczającego się jedynie do powołania wykonawcy, a także nie wynika z literalnego

8 K. Osajda, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

9 E. Niezbecka, (w:) A. Kidyba (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom IV. Spadki, 2012, wersja elektroniczna, <https://sip.lex.pl/#/komentarz/587501645/114594?tocHit=1> (data dostępu: 01.02.2017 r.).

10 J. Dziwański, Testament..., *op. cit.*, s. 60 i n.

11 *Ibidem*, s. 60 i n.

12 E. Niezbecka, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

13 K. Osajda, (w:) Kodeks..., *op. cit.*; warto zaznaczyć, iż także w orzecznictwie pojawiają się głosy, że możliwe jest ograniczenie treści testamentu jedynie do powołania wykonawcy – tak np. Sąd Okręgowy w Poznaniu, postanowienie z dnia 27 maja 2014 r., XV Ca 334/14, [http://orzeczenia.poznan.so.gov.pl/content/\\$N/15351000007503_XV_Ca_000334_2014_Uz_2014-05-27_002](http://orzeczenia.poznan.so.gov.pl/content/$N/15351000007503_XV_Ca_000334_2014_Uz_2014-05-27_002) (data dostępu: 06.02.2017 r.).

14 L. Bełza, Skuteczność powołania wykonawcy testamentu, „Przegląd Sądowy” 1994, nr 11-12, s. 48 i n.

brzmienia przepisu, to winna być dopuszczalna. Zadaniem bowiem wykonawcy testamentu jest zarządzanie spadkiem, wykonanie takich obowiązków jak spłata długów spadkowych, a wreszcie wydanie majątku spadkowego spadkobiercom, które to czynności w wypadku dziedziczenia ustawowego mogą przysparzać spadkobiercom więcej problemów, wątpliwości i być bardziej czasochłonne, niż w wypadku dziedziczenia testamentowego, ze względu na możliwość częstszych konfliktów między spadkobiercami, w szczególności na etapie ustalania wielkości udziału oraz działu spadku. Wówczas instytucja wykonawcy testamentu mogłaby usprawnić wykonanie obowiązków, takich jak spłata długów spadkowych, czy też pomóc w zachowaniu dobrego stanu majątku spadkowego.

Obok pytania o możliwość ograniczenia testamentu do powołania wykonawcy, występuje dodatkowa wątpliwość, czy możliwe jest powołanie wykonawcy testamentu w wypadku, gdy testament zawiera tylko zapisy windykacyjne, skoro zadanie wykonawcy ograniczałoby się jedynie do wydania przedmiotów zapisów zapisobiercom¹⁵. Wydaje się, iż powinno być to możliwe, gdyż w rzeczywistości jego rola może nie polegać jedynie na wydaniu przedmiotów zapisów, ale może wystąpić dla przykładu konieczność spłaty długów spadkowych.

3.2. Wymagania podmiotowe

Co do wymagań podmiotowych należy wskazać, iż wykonawcą testamentu może być jedynie osoba posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych, biorąc pod uwagę stan na dzień otwarcia spadku¹⁶. Może się więc okazać, iż osoba mogąca być wykonawcą testamentu w dniu sporządzania aktu ostatniej woli, ostatecznie nim nie zostanie, gdyż na dzień otwarcia spadku nie będzie już posiadała pełnej zdolności do czynności prawnych, na przykład ze względu na ubezwłasnowolnienie. Brak jest natomiast wymagań co do tego, kim może być wykonawca. W szczególności może to być spadkobierca, zapisobierca, czy też inna osoba¹⁷, zarówno z rodziny, jak i niespokrewniona. Wątpliwym jest natomiast, czy wykonawcą testamentu może być osoba prawna. Jako argument przemawiający za odpowiedzią twierdzącą w literaturze podaje się możliwość powoływania kilku osób do funkcji wykonawcy testamentu¹⁸, co prawdopodobnie należy zrozumieć w ten sposób, iż decyzje leżące w gestii wykonawcy testamentu podejmowałby kolegiálny organ osoby prawnej, co miałyby być dopuszczalne, ze względu właśnie na wskazaną możliwość powołania kilku wykonawców. Pogląd ten wydaje się być wątpliwym, gdyż powołanie kilku wykonawców, którzy w jakiś sposób muszą współdziałać, jest czymś innym niż powołanie osoby prawnej, która w istocie jest jednym podmiotem. Przepis ogranicza krąg podmiotów

15 E. Niezbecka, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

16 K. Osajda, (w:) Kodeks..., *op. cit.*; tak też: E. Niezbecka, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

17 J. Kremis, (w:) Kodeks..., *op. cit.*, s. 1804.

18 E. Niezbecka, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

jedynie do osób posiadających pełną zdolność do czynności prawnych, nie wyłącza więc osób prawnych posiadających taką zdolność, aczkolwiek rozwiązanie polegające na powołaniu osoby prawnej jako wykonawcy wydaje się wysoko niepraktyczne.

3.3. Możliwość powołania kilku wykonawców testamentu

Przed nowelizacją Kodeksu cywilnego z roku 2011, ówczesny przepis art. 986 § 1 brzmiał: „Spadkodawca może w testamencie powołać wykonawcę testamentu”. Jak wskazał Sąd Najwyższy, samo brzmienie tegoż przepisu decydowało o możliwości powołania tylko jednego wykonawcy testamentu¹⁹. Wówczas powołanie kilku wykonawców testamentu było nieważne poza powołaniem jednego z nich, którego sąd musiał wskazać poprzez dokonanie wykładni testamentu, odpowiadając na pytanie, którego wybrałby testator, a w braku takiej możliwości – sąd powinien wskazać jednego wykonawcę zgodnie z kolejnością, w jakiej wymienił wykonawców testator²⁰. W literaturze jednakże spotkać można było się z poglądem, iż liczba pojedyncza użyta w przepisie nie jest równoznaczna z zakazem powołania kilku wykonawców i nie powinna ograniczać tym samym woli testatora²¹.

Obecny art. 986 § 1 kc., w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie Kodeksu cywilnego²² stanowi, że spadkodawca może powołać wykonawcę lub wykonawców testamentu²³. W literaturze wskazuje się, iż możliwe jest powoływanie kilku wykonawców, jeżeli spadkodawca powierza im niepokrywające się zadania²⁴. Ponadto, co już było sygnalizowane, możliwe jest także wskazanie wykonawcy zastępczego – osoby, której powierzona byłaby funkcja wykonawcy testamentu w miejsce pierwotnie powołanego wykonawcy, jeśli ten nie chciał lub nie mógł objąć tej funkcji²⁵.

Problem może się natomiast pojawić, jeżeli testator powoła kilku wykonawców testamentu, nie wskazując podziału ich kompetencji lub powierzając im tożsame zadania. Dla przykładu, może nastąpić dylemat co do tego, który z powołanych wykonawców ma sprawować zarząd nad całym spadkiem lub określonym jego składnikiem, czy może winni dokonywać tego razem, a jeżeli tak, to na jakich zasadach i jak winny być rozstrzygane ewentualne spory kompetencyjne. Prawo spadkowe

19 Wyrok SN z dnia 4 sierpnia 1999 r., II CKN 545/98, Lex nr 452806.

20 S. Wójcik, F. Zoll, (w:) System..., *op. cit.*, s. 494.

21 E. Niezbecka, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

22 Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 r. Nr 85, poz. 458).

23 Podobnie art. 137 § 1 Prawa spadkowego z 1946 r. przewidywał możliwość powołania kilku wykonawców testamentu: „Spadkodawca może ustanowić w testamencie jednego lub kilku wykonawców testamentu”.

24 P. Bodył-Szymala, Pełnomocnik czy wykonawca testamentu: kto ważniejszy, „Rzeczpospolita”, 2 maja 2007 r., <http://archiwum.rp.pl/arttykul/679863-Pelnomocnik-czy-wykonawca-testamentu-ktora-funkcja-jest-wazniejsza.html> (data dostępu: 1.02.2017 r.).

25 S. Wójcik, F. Zoll, (w:) System..., *op. cit.*, s. 495.

z 1946 r.²⁶ regulowało te zagadnienia w szczególności w art. 142, który wskazywał, że w razie wyznaczenia dwóch lub więcej wykonawców testamentu bez określenia sposobu ich działania mogą oni działać w sprawach przekraczających zakres zwykłego zarządu tylko łącznie. Obecnie brak jest podobnych regulacji w kodeksie cywilnym. W literaturze można spotkać się z poglądem, iż po pierwsze, wykonawcy testamentu mogą sami dokonać podziału kompetencji między sobą, po drugie natomiast, że powinno się stosować w drodze analogii przepisy dotyczące zarządu rzeczą wspólną, a w szczególności wymagające jednomyślności przy dokonywaniu czynności przekraczających zwykły zarząd, wątpliwym natomiast jest, czy możliwe byłoby zwrócenie się przez nich do sądu, w razie braku zgody pomiędzy wykonawcami²⁷. Spadkodawca może także powołać wykonawcę w jednym z kilku testamentów. W takim wypadku wydaje się, iż w braku wyraźnego, odmiennego zastrzeżenia spadkodawcy, winien być on traktowany jako wykonawca wszystkich testamentów, całego spadku²⁸.

3.4. Skuteczność powołania wykonawcy testamentu i wykładnia klauzuli o jego powołaniu

Ustanowienie wykonawcy testamentu jest skuteczne z chwilą otwarcia spadku – od tej chwili bowiem wykonawca może podejmować wszelkie czynności wynikające z tej funkcji²⁹. W literaturze wskazuje się co prawda, iż do momentu podjęcia funkcji wykonawcy lub odmowy istnieje stan zawieszenia³⁰, jednakże podjęcie obowiązków wykonawcy lub odmowa przynależą jedynie skutecznie powołanemu wykonawcy, więc skuteczność samego powołania można uznać za następującą w chwili śmierci spadkodawcy, pomijając dodatkowe zastrzeżenia.

Powołanie wykonawcy testamentu jest jedną z klauzul testamentowych – tak więc jak cały testament, podlega ona interpretacji. Wykładnia tych postanowień rządzi się tymi samymi zasadami, co wykładnia całego testamentu, przede wszystkim więc należy pamiętać, iż podobnie jak przy powołaniu spadkobiercy, nie jest możliwe uzupełnienie takiej klauzuli o wskazanie konkretnej osoby, mającej pełnić funkcję wykonawcy testamentu, jeżeli nie dokonał tego sam spadkodawca³¹. W zakresie wykładni tegoż postanowienia testamentowego warto zaznaczyć, iż jeżeli spadkodawca nie wskazał zakresu działania wykonawcy, to powinno się uznać, że testator powołał go do sprawowania zarządu całym spadkiem, a nie tylko jego częścią³².

26 Dekret z dnia 8 października 1946 r. – Prawo spadkowe (Dz.U. z 1946 r. Nr 60, poz. 328).

27 K. Osajda, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

28 J. Kremis, (w:) Kodeks..., *op. cit.*, s. 1804.

29 E. Niezbecka, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

30 *Ibidem.*

31 K. Osajda, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

32 J. Kremis, (w:) Kodeks..., *op. cit.*, s. 1805.

4. Odmowa pełnienia funkcji wykonawcy testamentu

Artykuł 987 kc. stanowi, iż jeżeli osoba powołana jako wykonawca testamentu nie chce tego obowiązku przyjąć, powinna złożyć odpowiednie oświadczenie przed sądem. Zgodnie z art. 664 kodeksu postępowania cywilnego³³ (dalej: kpc.), oświadczenie to należy złożyć albo ustnie do protokołu przed sądem spadku, albo na piśmie, ale z podpisem urzędowo poświadczonym. Możliwe jest także udzielenie pełnomocnictwa do złożenia tegoż oświadczenia, jednakże wymaga ono również formy pisemnej z podpisem urzędowo poświadczonym. Oświadczenie to nie musi być w żaden sposób uzasadniane, czynność ta nie wymaga też zatwierdzenia przez sąd³⁴. Wskazuje się natomiast, iż winno dokładnie określać testament, którego dotyczy³⁵. W literaturze podnosi się, że samo milczenie osoby powołanej na funkcję wykonawcy testamentu nie jest równoznaczne z wyrażeniem zgody – w takim przypadku sąd z urzędu powinien przesłuchać tę osobę, dążąc do uzyskania odpowiedzi, czy zgadza się zostać wykonawcą testamentu³⁶.

Kodeks cywilny nie wskazuje terminu, w którym wykonawca winien złożyć takie oświadczenie, wobec czego w doktrynie przyjmuje się, iż powinien dokonać tego bez zbędnej zwłoki od momentu, w którym dowie się, że został powołany na tę funkcję³⁷, zaś w przypadku braku oświadczenia, sąd spadku może go wezwać i wysłuchać³⁸, czy też wyznaczyć termin do złożenia tegoż oświadczenia, którego upływ jest równoznaczny z przyjęciem tejże funkcji³⁹. W każdym jednak wypadku oświadczenie to może być złożone dopiero po śmierci testatora⁴⁰. Sąd jest związany skuteczną odmową przyjęcia funkcji wykonawcy testamentu⁴¹. Nie jest wydawane przez sąd żadne postanowienie merytoryczne o przyjęciu czy też oddaleniu odmowy⁴².

Wątpliwości budzi odpowiedź na pytanie, czy wykonawca testamentu może złożyć rezygnację już po dokonaniu jakichś czynności wchodzących do jego uprawnień lub obowiązków. W literaturze wskazuje się, że w takim przypadku możliwe jest jedy-

33 Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1822 ze zm.).

34 E. Niezbecka, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

35 E. Marszałkowska-Krześ, (w:) E. Marszałkowska-Krześ (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, C.H. Beck 2015, wersja elektroniczna, <http://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damjvgi2tanzoobqxlrtgqzdombyha4a> (data dostępu: 9.02.2017 r.).

36 S. Wójcik, F. Zoll, (w:) System..., *op. cit.*, s. 496.

37 K. Osajda, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

38 M. Pazdan, (w:) Kodeks..., t. II, s. 1165.

39 E. Niezbecka, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

40 J. Kremis, (w:) Kodeks..., *op. cit.*, s. 1806.

41 E. Marszałkowska-Krześ, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

42 P. Prus, (w:) M. Manowska (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506-1247, Warszawa 2015, s. 326.

nie sądowe zwolnienie z funkcji wykonawcy testamentu w trybie art. 990 kc.⁴³ W doktrynie stawiane jest także pytanie, co się stanie, gdy w przypadku powołania kilku wykonawców testamentu, jeden lub kilkoro z nich złoży rezygnację. Odpowiedź zależy od tego, czy zostali oni powołani do zarządu całym spadkiem czy też jego wyodrębnionym składnikiem. W literaturze⁴⁴ wskazuje się, iż brak przeszkód, aby inny wykonawca pełniący zarząd nad całym spadkiem dalej go wykonywał, niezależnie od odmowy innego wykonawcy, natomiast jeżeli odmowa wykonawcy dotyczy wyodrębnionej części spadku, można by było powierzyć zarząd wykonawcy, który sprawuje zarząd pozostałą częścią spadku, chyba, że spadkodawca wyraził inną wolę. Wydaje się jednak, iż jeżeli spadkodawca powołał odrębnych wykonawców do każdej, poszczególniej części spadku, to oddanie zarządu wyodrębnioną częścią spadku, w wypadku złożenia rezygnacji przez powołanego wykonawcę, innemu wykonawcy, mogłoby kłócić się z wolą spadkodawcy.

5. Uprawnienia i obowiązki wykonawcy testamentu

Analizując kwestię zadań, praw i obowiązków wykonawcy testamentu należy wskazać, iż wykonawca testamentu ma być gwarantem wypełnienia woli testatora w sposób bezstronny⁴⁵. Co do zasady wykonawca będzie pełnił zarząd całą masą spadkową – w wypadku braku wyraźnego zastrzeżenia testatora⁴⁶; wyodrębnioną jej częścią czy też poszczególnym składnikiem spadku może sprawować zarząd jedynie wtedy, gdy po pierwsze taka jest wola spadkodawcy, ale po drugie, gdy zarząd taką częścią czy składnikiem jest możliwy⁴⁷. Warto na marginesie zaznaczyć, iż pełnienie zarządu spadkiem lub jego częścią przez wykonawcę testamentu zwalnia spadkobierców z tego obowiązku⁴⁸, wobec czego jest to dla nich szczególnie korzystne do czasu działu spadku, przede wszystkim, gdy spadkobiercy są skonfliktowani i niemożliwy byłby prawidłowy zarząd wykonywany wspólnie.

Podstawowe obowiązki wykonawcy testamentu określa art. 988 kc. Przede wszystkim winien on zarządzać majątkiem spadkowym, lecz także spłacić długi spadkowe, w szczególności wykonać zapisy zwykłe i polecenia, a dokonawszy tego, wydać, zgodnie z wolą testatora oraz zgodnie z ustawą, majątek spadkowy spadkobiercom. W wypadku działu spadku, winien dokonać wydania spadku spadkobiercom niezwłocznie po przeprowadzeniu tegoż działu. Ponadto, powinien wydać przedmiot zapisu zapisobiorcy windykacyjnemu. Jednakże spadkodawca może w sposób od-

43 K. Osajda, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

44 E. Niezbecka, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

45 K. Osajda, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

46 J. Kremis, (w:) Kodeks..., *op. cit.*, s. 1805.

47 E. Niezbecka, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

48 K. Osajda, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

mienny ukształtować obowiązki wykonawcy testamentu, jak również jego uprawnienia. Dodatkowo spadkodawca może wskazać konkretne obowiązki wykonawcy, czy też uzupełnić listę określonych w art. 988 kc.⁴⁹, a także uregulować stosunki pomiędzy wykonawcami lub pomiędzy wykonawcą a spadkobiercami⁵⁰. Ponadto, spadkodawca może ograniczyć się jedynie do wymienienia tych czynności z art. 988 kc., których wykonawcy nie będzie wolno wykonywać⁵¹.

W zakresie zarządu spadkiem wykonawca może z pewnością dokonywać czynności zwykłego zarządu, jednakże w literaturze⁵² wskazuje się, iż może także dokonywać bez zgody sądu czynności przekraczające zwykły zarząd. Podnosi się również, iż może on dokonywać wszelkich czynności zarządu, takich jak np. zbywanie uzyskanych w ramach prawidłowej gospodarki płodów rolnych, lecz nie może dysponować poszczególnymi składnikami spadku⁵³. Trzeba zaznaczyć, iż zarząd spadkiem przez wykonawcę testamentu, jego częścią lub składnikiem może okazać się szczególnie korzystny, gdy spadkobiercą jest małoletni albo *nasciturus*, kiedy to zarząd pełnić będzie wybrany przez spadkodawcę wykonawca testamentu, a nie przedstawiciel ustawowy małoletniego⁵⁴. Ze względu na powierzenie wykonawcy testamentu zarządu spadkiem, wyłączeni są od niego spadkobiercy, którzy ponadto nie mogą dokonać rozporządzenia poszczególnymi składnikami spadku, korzystać z przedmiotów należących do spadku w zakresie uprawnień przynależnych im jako spadkobiercom, czy też dokonywać czynności faktycznych⁵⁵. Mogą jednakże dokonać rozporządzenia całym spadkiem, a także przypadającym im udziałem spadkowym⁵⁶. Należy zaznaczyć, iż wykonawca nie działa w imieniu spadkodawcy czy spadkobierców, nie jest ich reprezentantem czy pełnomocnikiem, lecz działa w imieniu własnym, ale w interesie cudzym⁵⁷.

Wśród uprawnień wykonawcy testamentu warto także wspomnieć o tym, iż może być on stroną zarówno w postępowaniu sądowym, dotyczącym zarządu spadkiem, jego wyodrębnioną częścią lub składnikiem, czy też w sprawach o prawa należące do spadku i o długi spadkowe (co wynika z art. 988 § 2 kc.), jak i w postępowaniu egzekucyjnym, ich dotyczącym (na co wskazuje art. 788 kpc.)⁵⁸. W szczególności wykonawcy testamentu przysługuje uprawnienie żądania zabezpieczenia spadku, zgod-

49 *Ibidem*.

50 E. Niezbecka, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

51 K. Osajda, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

52 M. Pazdan, (w:) Kodeks..., *op. cit.*, s. 1166.

53 E. Niezbecka, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

54 K. Osajda, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

55 S. Wójcik, F. Zoll, (w:) System..., *op. cit.*, s. 497.

56 *Ibidem*, s. 497.

57 E. Niezbecka, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

58 A. Laskowska, Wpływ utraty przez stronę zdolności sądowej, procesowej lub przedstawiciela ustawowego na postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2008, nr 6-9, s. 25 i n.

nie z art. 635 § 2 kpc., sporządzenia spisu inwentarza na podstawie art. 637 § 1 kpc., czy też wyjawienia przedmiotów spadkowych, zgodnie z art. 655 § 1 kpc.⁵⁹

6. Odpowiedzialność, wynagrodzenie i zakończenie działania wykonawcy testamentu

Za szkody wyrządzone spadkobiercom wykonawca testamentu odpowiada z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania zarządu, tj. na zasadach art. 471 kc., a także za osobę trzecią, której powierzył czynności należące do zarządu spadkiem, tj. na zasadach wynikających z art. 738 kc.⁶⁰ Wskazuje się ponadto, iż wykonawca testamentu odpowiada również na podstawie art. 471 kc. za niewywiązanie się z obowiązku wykonania zapisów zwykłych i poleceń, względem zapisobierców oraz ewentualnych beneficjentów poleceń⁶¹. W literaturze pojawia się pytanie w jaki sposób wykonawca odpowiada za zobowiązania zaciągnięte w związku z wykonywaniem zarządu spadkiem. Proponuje się, aby przyjąć teorię organu i uznać, iż wykonawca ma podobny status do syndyka masy upadłościowej, zaś zobowiązania przezeń zaciągnięte uznać za długi spadku – wykonawca odpowiadałby nie własnym majątkiem, lecz majątkiem spadkowym⁶².

Wynagrodzenie wykonawcy testamentu, a także poniesione przezeń koszty zarządu spadkiem, jego częścią lub składnikiem, zgodnie z art. 989 § 2 kc., stanowią dług spadkowy.

Wykonawca testamentu działa tak długo, aż wypełni swoje zadania, tj. do momentu wydania majątku spadkowego spadkobiercom⁶³. Do jego obowiązków nie należy już dział spadku⁶⁴. Niebezpieczeństwo przedłużania się działania wykonawcy (które może być związane z kwestią wynagrodzenia za pełnienie tej funkcji) może zostać ograniczone przez spadkobierców, poprzez dokonanie działu spadku, domaganie się wydania spadku lub też zwolnienie wykonawcy z pełnionej funkcji na podstawie art. 990 kc.⁶⁵ Ponadto, również śmierć wykonawcy lub utrata przezeń zdolności do czynności prawnych prowadzi do ustania jego funkcji⁶⁶.

59 S. Wójcik, F. Zoll, (w:) System..., *op. cit.*, s. 498.

60 E. Niezbecka, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

61 S. Wójcik, F. Zoll, (w:) System..., *op. cit.*, s. 499.

62 *Ibidem*, s. 500.

63 K. Osajda, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

64 J. Kremis, (w:) Kodeks..., *op. cit.*, s. 1806.

65 K. Osajda, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

66 E. Niezbecka, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

7. Zaświadczenie

Wykonawcy testamentu, zgodnie z art. 665 kpc., wydaje się zaświadczenie. Jest ono niezbędne do nieskrępowanego wykonywania praw i obowiązków, wynikających z pełnionej funkcji. Zostaje ono sporządzone bądź przez notariusza, bądź też wydaje je sąd w postępowaniu nieprocesowym. Sąd wydaje postanowienie o wydaniu zaświadczenia, może jednak oddalić wnioszek, w szczególności, gdy osoba powołana do pełnienia funkcji nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych⁶⁷. Zgodnie z treścią § 1 ww. przepisu, w zaświadczeniu wskazuje się imię, nazwisko, miejsce ostatniego zamieszkania spadkodawcy oraz datę i miejsce jego śmierci, imię, nazwisko i miejsce zamieszkania wykonawcy testamentu, a także stwierdzenie, że osoba ta została powołana na wykonawcę testamentu. Zarówno notariusz, jak i sąd winni wskazać z urzędu w sposób ścisły prawa i obowiązki wykonawcy testamentu⁶⁸. Treść zaświadczenia winna dosłownie odzwierciedlać treść testamentu, w literaturze wskazuje się, iż także wówczas, gdy prawa i obowiązki wymienione w testamencie są niejasne czy też wewnętrznie sprzeczne⁶⁹. W orzecznictwie wskazuje się na znaczenie zaświadczenia, jakie sąd wydaje wykonawcy testamentu. Można bowiem spotkać się z poglądem, iż jest to „dokument publiczny (tytuł prawny) upoważniający go do występowania w obrocie, czyli do występowania w sprawach majątku spadkowego przed sądami, urzędami, instytucjami, innymi organami, a także przed osobami fizycznymi i prawnymi, zwłaszcza spadkobiercami, zapisobiorcami i innymi osobami uprawnionymi z testamentu”⁷⁰.

8. Problem krzyżujących się kompetencji

Wartym rozważenia zagadnieniem praktycznym jest odpowiedź na pytanie, jak się ma powołanie wykonawcy testamentu do wykonywania funkcji przez inne podmioty, których obowiązki krzyżują się lub wręcz czasami pokrywają z zadaniami wykonawcy testamentu. Szczególnie zwrócić warto uwagę na dwa podmioty: pełnomocnika oraz kuratora spadku. W przypadku pełnomocnika, którego pełnomocnictwo nie wygasa na wypadek śmierci, ze względu na brak wyraźnego uregulowania ustawowego, w literaturze proponuje się, aby pozostawić pierwszeństwo temu, którego uprawnienia są węższe, lecz obejmują daną sprawę, w wypadku natomiast równych zakresów uprawnień – temu, który został ustanowiony później, a jeżeli i to nie stanowi rozwiązania – temu, który bardziej odpowiada woli testatora do załatwienia

67 E. Marszałkowska-Krześ, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

68 *Ibidem.*

69 K. Osajda, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

70 Postanowienie Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 11 marca 2016 r., III Ca 1919/15, [http://orzeczenia.lodz.so.gov.pl/content/\\$N/15251000001503_III_Ca_001919_2015_Uz_2016-03-23_001](http://orzeczenia.lodz.so.gov.pl/content/$N/15251000001503_III_Ca_001919_2015_Uz_2016-03-23_001) (data dostępu: 21.02.2017 r.).

danej sprawy⁷¹. Gdy chodzi o kuratora spadku, to w literaturze wskazuje się, iż jeżeli istnieje testament, którego ważność nie jest kwestionowana, a który stanowi o powołaniu wykonawcy, wówczas nie ma potrzeby powoływania kuratora spadku – nie ma możliwości działania kuratora i wykonawcy równocześnie⁷².

Zagadnienie problematyczne stanowi także krzyżowanie się kompetencji powołanego w testamencie wykonawcy oraz powołanego na podstawie art. 102 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego⁷³ zarządcy. Przepis ten stanowi, iż w testamencie możliwe jest wyłączenie spod zarządu rodziców przedmiotów przypadających dziecku z testamentu, zaś testator może wyznaczyć zarządcę, który ma sprawować zarząd nad tymi przedmiotami. Trafnym wydaje się pogląd, iż w takim wypadku zarząd nad poszczególnymi składnikami spadku, wykonywany przez zarządcę prowadzi do wyłączenia kompetencji wykonawcy testamentu względem tych przedmiotów⁷⁴.

9. Wykonawca testamentu a banki

Praktycznym problemem dotyczącym instytucji wykonawcy testamentu jest jego występowanie przed bankami. Prawo bankowe⁷⁵ milczy na temat uprawnień wykonawców testamentów, nie pojawiają się także wzmianki o tej funkcji w regulaminach banków. W praktyce banki zazwyczaj odmawiają wykonawcy testamentu możliwości dokonania jakiegokolwiek czynności dotyczącej rachunków bankowych zmarłego. Bardzo często prowadzić to może do uniemożliwienia wykonywania jego obowiązków, np. spłacenia długów spadkowych ze środków pieniężnych należących do spadku, ale zgromadzonych na rachunku bankowym zmarłego.

10. Podsumowanie

Instytucja wykonawcy testamentu wydaje się być nieco zapomnianą, po którą bardzo rzadko się sięga. W niektórych przypadkach mogłaby być jednak pomocna, w szczególności w zakresie usprawnienia i rozwiązywania konfliktów w kwestii zarządu spadkiem lub jego częścią, spłaty długów spadkowych czy też wydania spadku spadkobiercom. Niestety, być może z tego powodu, iż jest to sporadycznie wykorzystywana funkcja, a przez to mało znana, czasami wykonywana przez wykonawcę testamentu obowiązków może pojawić się konflikt z innym podmiotem pełniącym

71 P. Bodył-Szymala, Pełnomocnik..., *op. cit.*

72 K. Osajda, (w:) Kodeks..., *op. cit.*

73 Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r. poz. 2082 ze zm.).

74 G. Matusik, Status prawny zarządcy i kuratora ustanowionego na podstawie art. 102 k.r.o., „Rejent” 2016, nr 4, s. 9-34.

75 Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1988).

krzyżujące się z nim funkcje. Wykonawca może również nie móc dokonać jakiegś czynności, koniecznej do skutecznego działania, wobec czego nie będzie możliwe wypełnienie przez niego swojej roli, zaś powołanie go w testamencie okaże się jedynie martwą instytucją.

BIBLIOGRAFIA

- Bełza L., Skuteczność powołania wykonawcy testamentu, „Przegląd Sądowy” 1994, nr 11-12.
- Bodył-Szymala P., Pełnomocnik czy wykonawca testamentu: kto ważniejszy, „Rzeczpospolita”, 2 maja 2007 r., <http://archiwum.rp.pl/artukul/679863-Pelnomocnik-czy-wykonawca-testamentu:-kto-ra-funkcja-jest-wazniejsza.html> (data dostępu: 01.02.2017 r.).
- Dziwiński J., Testament notarialny z powołaniem wykonawcy testamentu, „Nowy Przegląd Notarialny” 2000, nr 5-6.
- Kremis J., (w:) E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Warszawa 2016.
- Laskowska A., Wpływ utraty przez stronę zdolności sądowej, procesowej lub przedstawiciela ustawowego na postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2008, nr 6-9.
- Marszałkowska-Krześ E., (w:) E. Marszałkowska-Krześ (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, C.H. Beck 2015, wersja elektroniczna <http://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damjvgi2tanzoobqxalrtgqzdombya4a> (data dostępu: 9.02.2017 r.).
- Matusik G., Status prawny zarządcy i kuratora ustanowionego na podstawie art. 102 k.r.o., „Rejent” 2016, nr 4.
- Niezbecka E., (w:) A. Kidyba (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom IV. Spadki, WKP 2012, wersja elektroniczna, <https://sip.lex.pl/#/komentarz/587501645/114594?tocHit=1> (data dostępu: 01.02.2017 r.).
- Osajda K., (w:) K. Osajda (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, C.H. Beck 2013, wersja elektroniczna, <http://sip.legalis.pl/documentview.seam?documentId=mjxw62zogi3damjvgaydanzoobqxalrtgy3damrqheq> (data dostępu: 9.02.2017 r.).
- Pazdan M., (w:) K. Pietrzykowski (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, t. II, Warszawa 2011.
- Pruś P., (w:) M. Manowska (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506-1247, Warszawa 2015.
- Wójcik S., Zoll F., (w:) B. Kordasiewicz (red.), System Prawa Prywatnego. Tom 10. Prawo spadkowe, Warszawa 2015.

